ప్రపంచమొక పద్మవ్యూహం

మా యింటికి ఆయన వస్తునట్టు వర్తమానం వచ్చింది.

ఆయన పచ్చని పసిమి. పెదాల బిగింపులో కనిపించే పట్టుదలకు పాయింటర్‌లా వుంటుంది ఆ సూది ముక్కు. తల ముందు భాగంలో జుత్తు కొద్దిగా నెరవనిచ్చాడని చెప్పుకుంటారు. అది నిజమే అయుండాలి. ఏ యింటికి వెళ్తే ఏ బట్టలు వాడాలో యింట్లో ఏ బట్టలు వాడాలో కూడా ఆయన స్వయంగానే ఆలోచిస్తాడు గదా!

పోతే - స్వంత యింటిలో ఆయన పెత్తనానికి కొద్దిపాటి వ్యతిరిక్తత వుంది. అన్నదమ్ములలో ఒకరంటే ఒకరికి పడకపోవడం వలన ఆయన మొరిగేస్తున్నాడు. కంచీ పుచ్చుకు పెత్తనం చెలాయించాలన్న ఉబలాటం ఆయనకీ వుంది. అయినా మంచి మాటల్తో భేదోపాయాలతో పని జరిగిపోతున్నంత కాలమూ - ఆ సరదా వయిపు పోదల్చుకోలేదు.

ఆయన మా యింట్లో పనిగట్టుకుని కాలు పెట్టి పదేళ్ళు దాటింది. అయినా ఏ పెళ్ళిలోనో మేము కలుసుకోడమూ వుంది. మాటా మాటా కలుపుకోడమూ వుంది. విసురుకోడమూ వుంది. నా హోదాను బట్టి అందర్లాగే ఆయనా నా మాటని కొట్టెయ్యకపోడమూ వుంది.

ఆయనకున్న భూవసతి తక్కువదేం కాదు. భూవసతి ఒక్కటే మనిషి హోదాను, సత్తాను నిర్ణయించే రోజులు వెళ్ళిపోయాయి. ముందస్తుగా పెట్టుబడి వుండాలి. పది మంది నీ మాట మీద వున్నారన్న పేరు వుండాలి. కొత్త కొత్తఆయుధాలున్నాయన్న పుకారు వుండాలి. చుట్టూ జరిగే ప్రతి చిన్నా పెద్దా గొడవలోనూ జోక్యం వుండాలి. ఒకటికి పదిసార్లు పెద్ద మనిషితనం గురించి చెప్పించుకోడం వుండాలి. గురుడికి యీ పద్ధతులన్నీ కొట్టిన పిండి. అయితే తన లిమిటేషన్సూ తెలుసు. అందుకే నా హోదాకు చేరుకోవాలన్న పేరాశేం లేదు. ఉన్నదల్లా తన యింటిలోనూ తన వూళ్ళోనూ పెత్తనం గూర్చిన ఆలోచనే! సొంత యింట్లో స్థిరమున్నపుడే కదా ఎవడయినా పొరుగింటికి ఎగబడతాడు!!

సరే వస్తున్నాడు! మా యింట్లో పద్ధతులు మావి! మాది సిస్టమేటిక్! వచ్చేవాళ్ళలో

అప్పుల కొచ్చే వాళ్లుంటారు. ఆసరాకి వచ్చే వాళ్ళుంటారు. అడుక్కోటానికి వచ్చే వాళ్ళుంటారు. మాతో పడని వాళ్ళు కూడా వాళ్ళతో పడని వాళ్ళకి మాతో పడకపోయినప్పుడు రాకా పోకా ఏర్పాటు చేసుకుంటుంటారు కదా! వాళ్ళకి మాతో ఎప్పుడు ఏ విషయంలో పడకపోయినా - మా యింటికి వచ్చినపుడు మేం కొంత బాగా గౌరవించాలి. మా సొంత విషయాలు కొంత చెప్పాలి. మా పద్ధతులలో మంచీ చెడుల గుర్చి స్వేచ్ఛగా మాట్లాట్టానికి కొంత అవకాశం యివ్వాలి. తప్పదు గదా! లోకంలో అందరూ మనం తలచినట్టు మాట్లాడుతారా? మాట్లాడరు. ప్రతివాడూ మనం ఆశించినట్టు వుంటాడా? కొంత వుంటాడు. కొంత వుండడు. ఎవడు ఎంత మేరకు వుంటాడో మనవూ వాడిని అంతమేరకు దగ్గరకు రానివ్వాలి. రాకపోతే వచ్చేలా చేసుకోవాలి. మిగిలిన మేర మనం కొంత అర్థం చేసుకుంటున్నట్టుంటేనే వాడు మనని నమ్ముతాడు! దానా దీనా - ఆ వచ్చే మనిషికి ఎలాంటి గౌరవం యివ్వాలో మేము ముందు గానే నిర్ణయించుకొంటాం!

ఆ పద్ధతిలో భాగంగా మా ఆవిడని సంప్రదించాను.

"ఎవరండీ వస్తున్నారూ.....?" అంది బద్ధకంగా. చెప్పాను.

చెప్పొద్దూ! మా ఆవిడదంతా అదో పద్ధతి. ఆవిడ పూర్తిగా నా అదుపులో వుంటూనే నన్ను కూడా అదుపు చెయ్యగలనన్నట్టుంటుంది. ఏ విషయాన్నయినా చక్కగా, పద్ధతిగా విడదీసి మాట్టాడంలో నేర్పు ఆవిడ సొత్తు. ఎవరికి ఏ విషయం ఎలా ఎంతవరకు చెప్పవచ్చో, తెలియనియ్యవచ్చో ఆవిడకి పూరాగా తెలుసు. పొరుగింటిలో ఆకలితో మాడిపోడం గురించి గానీండి....యిరుగింటిలో నెత్తులు పగలటమే అవనీండి.... తానెలాంటి ఉద్రేకానికీ లోనవకుండా వినేవాళ్ళను ఉద్రేకపరిచేలా తెలియజెయ్యటంలో ఆవిడకెలాంటి పక్షపాతమూ వుండదు. ఎవరికెవరు అప్పున్నారో, ఎవరింటికి ఎవరు ఎందుకు వెళ్ళారో ముందుగా ఆవిడ నోటమ్మటే బయటపడుతుంది. నోటి వ్యవహారమంతా ఆవిడే చూసుకుంటుంది. ఆవిడ యంత్రాంగమే వేరు. చాలా తియ్యని గొంతు. స్వేచ్ఛ, సౌభ్రాతృత్వం, సౌహార్ద్రతలకి ఆ గొంతు మచ్చులా వుంటుంది. ఆవిడ ప్రశ్నలు వేస్తూనే వుంటుంది. తనకి కావల్సిన విషయాలు రాబట్టేస్తూనే వుంటుంది. ఆవిడ మా యింటి గుట్టు కూడా దాచదంటారు. కాని - ఆవిడ నా గుట్టూ దాచదు. ఈ యింటి పద్ధతులలో గుట్టు మాత్రం బయటపడనియ్యదు. నా గుట్టు గురించి కూడా అందంగా ఆకర్షణీయంగా - అదంతా నిష్పక్షపాతానికి నిదర్శన మన్నట్టుగా చిత్రిస్తుంది. అదే పొరుగింటి గుట్టు అయితే ఎంతో భయానకంగా, చీదర కలిగేలా విశ్లేషిస్తుంది.ఆవిడదే న్యాయదృష్టి సుమా - అనిపింపజేస్తుంది. మా యింట్లో నా పెత్తనానికి ఆవిడ వల్ల అప్పుడప్పుడు చిన్న చిన్న చికాకులు ఏర్పడుతుంటాయి. నీతీ, అవినీతీ, విధీ, బాధ్యతా వంటి విషయాల మీద ఆవిడ యిచ్చే వివరణలను మరీ మొరటుగా తప్ప ఎవరూ ఎదుర్కోలేరు. మా యింటి పద్ధతులకి కనిపించని కాపు ఆవిడ నోరు.

నా అభిప్రాయం సులువుగానే పట్టేసింది.

"ఆయనకి మన రైసు మిల్లు చూపిస్తే చాలనుకుంటాను" అంది.

"అదేం? మన దాళవా భూములో?"

ఆవిడ నవ్వి - "ఆ వేపు నించి వచ్చేవాళ్ళందరికీ మన భూములూ, రైతులూ చూపించ నక్కర్లేదు. బెల్లాన్ని కుండల్లో వండేవాడికి పెనాలు చూపించాలి గాని... ధాన్యాన్ని రోట్లో వేసి దంచే వాడికి ఎందుకండీ....?"

"అలాగంటావా....! మరి మనం స్టేషనుకు వెళ్ళాలా? బండి పంపిస్తే చాలా? మనూరు దాకా ఆయన బండి జేయించుకు వస్తే మనం ఊరి మొగదల నిలబడి ఆహ్వానించాలా? మన యింటి ముందు బండి ఆగాక గుమ్మంలో నిలబడి ఆహ్వానిస్తే చాలా? ఇదేమయినా ఆలోచించావా?"

ఆవిడ ఆలోచించింది. అందుకు తార్కాణంగా కళ్ళు చిలికించింది.

"- వచ్చేవాడి పొజిషనెలాంటిదయినా - భూమీ పుట్రా వున్నవాడు. ఆయన ప్రాంతంలో ఆయనా నోరున్నవాడే! పోతే ఒక్కటి! యిన్నాళ్ళూ ఆ ఊడుపుల సుందర సుబ్బరామయ్య కుటుంబంతో రాసుకు పూసుకు తిరిగాడు. వీలున్నప్పుడల్లా వాళ్ళ వంక భుజం కాసాడు. యిప్పుడయినా మారిపోయాడనీ, మారిపోతాడనీ నేను అనుకోను. పోతే - ఆ సుబ్బరామయ్య వేపు మనిషి కోరి మన యింటికి వస్తూంటే మనం కొంచెం మర్యాజెయ్యడమే మంచిదను కుంటాను! అలాగని మనమేం మేనాలు పంపి బోయీలు ఏర్పాటు చెయ్యనక్కరలేదు."

"అంతేనంటావ్!"

"బావుంది! నా అభిప్రాయం నేను చెప్పాను, చెప్పడం వరకే నా వంతు. వినకపోయినా నేనేం బాధపడను. విని - ఎటునించి ఏది వచ్చినా అదిగో ఆవిడ అలా చెప్పిందీ - యిదిగో యిలా అయిందీ - అంటే మాత్రం సబవు కాదు!"

నిజమే! డేటా యివ్వడమే ఆవిడ వంతు! డయాగ్నసిస్ నాదే అనుకున్నాను. అయితే ఆవిడని వాగనివ్వడంవల్ల ఓ వెసులుబాటుంది. నోరంటూ తెరిచి వాగటమంటూ అలవాటయాక ఒక్కోసారి చిరాకునో పరాకునో ఒళ్ళు మరిచిపోవచ్చు! మనం లాగినట్టే ఎదుటివాళ్ళూ అర్థాలు లాగవచ్చు గదా! అటునించి ఏదయినా వస్తే మనం మన స్టాండ్ తేల్చుకోడం సులువవుతుంది గదా!

ఆ రాత్రి భోజనాలయాయి. దక్షిణ తెరిపిలో పురుల దగ్గర మంచం మీద నడుం వాల్చి చుట్ట ముట్టించాను. మా రెండో వాడికి కవురంపాను.

మా పెద్దాడు వట్టి బండ వెధవ!

'ఉరేయ్! పోయి ఫలానీ వాడికి ఓ చాకిరేవు పెట్టి రారా-' అంటే చాలు! కాల్చి మరీ వస్తాడు. వాడికి కావల్సిందల్లా మస్తుగా తిండి! పూటుగా మందు! చేతికి ఓ కర్రో కత్తో పయొల్ల దగ్గర వుండని రకం యివ్వాలి! అంతే! ఒక్కో ప్రాణి - ఒక్కోపనికి పుడుతూంది గదా! వాడు అందుకు పుట్టాడు! ఆ పని చేస్తున్నాడు!

ఇక రెండోవాడు......!

వాడి అలికిడే తెలుస్తుంది గాని నోరు వినిపించదు. చెయ్యి కనిపించదు. మా చుట్టుప్రక్కల

వాడి గురించి మాటాడుకోని వాళ్లుండరు. ఏ కొంప చీలిపోయినా, ఎవడు పెత్తనం నుంచి దిగిపోయినా - మా వాడిని తలుచుకుంటారు. హఠాత్తుగా ఎవడయినా చచ్చినా - వాడిక్కడే ఎక్కడో వుండుంటాడు - అనుకుంటారు. వాడికీ, మా ఆవిడకీ మధ్య కొన్ని అండర్‌స్టాండింగ్స్ వున్నాయి! నిజం చెప్పొద్దూ! అది నాకు చికాకే! ఎంత తల్లీ కొడుకులయినా - చెట్టంత మనిషిని - ఇంటికి పెత్తనం చేస్తున్నవాడిని - ఒకరికి తాళి గట్టిన వాడిని - మరొకరికి జన్మ నిచ్చిన వాడిని - నన్నే అపుడపుడు వెనకబెట్టేయడం - పద్ధతి కాదు గదా! సర్లే! వాళ్లనలా తయారు చేశాను గనుక - యిదంతా ఓ గేమ్ - అని సరిపెట్టుకుంటూంటాను!

మా రెండో కుర్రాడు వచ్చి ఓ కుర్చీ వేసుక్కూర్చున్నాడు.

"- ఇంద్రగంటాయన వస్తున్నాడు..."

"తెలుసు-"

"ఎందుకూ....?"

"ఆయన పొలంపక్క నక్కా నాగాలున్నాడు."

"మన మనిషి"

"అదే! వాడు ఈ మధ్య స్థిరపడుతున్నాడు. ఆ మధ్యన వాడి కుటుంబమంతా తలో దారీ అయింది. మంచి మాటలతో పెత్తనం చెలాయించాలనుకున్న అన్నయ్యలని ఓ వంపు వంచేసి కుక్కిన పేనుల్లా చేసి మరీ వచ్చాడు కంచీ పట్టుకుని పెత్తనంలోకి....! పెత్తనం సాగుతోంది. అన్నల నోరు కట్టేసాడు! బండి బాట తగువులోనే అన్నలంతా అప్రతిష్ట పాలయ్యారని. తగువుకి దిగదల్చుకోలేదు నక్కా నాగాలు -"

"అవును! గుర్తుంది!"

"........"

"మళ్ళీ అ బండి బాట తగువేమయినా వస్తుందంటావా?"

మా రెండో వాడు కాస్త ఆగి అన్నాడు.

"ఈయన వేరు! ఈయన పద్ధతి వేరు! ఒంటరి మనిషి! నీడను నమ్మడు. కొడుక్కి పెత్తనం యిస్తాడని అనుకుంటారు గాని - ప్రాణం పోయే దాకా యివ్వడు. తన పెత్తనం నిలబడడానికి కొడుకు ఎంత వరకూ వుపయోగపడతాడనే ఆలోచిస్తాడు గాని - తనని మించి కొడుకయినా ఎదగటానికి ఒప్పుకోడు. గుండె విప్పి నిజం మాట్లాడడు. హాస్యానికి కూడా ఆశ్చర్యపోడు. ప్రాణం మీదకు వచ్చినా మొహం మీదకు కోపం తెచ్చుకోడు! ఆ మనిషి, ఆలోచనలనీ, చర్యలనీ అంచనా వేయడం అంత సులువు కాదు...."

"అప్పేమయినా కావాలా-?"

"అదొద్దంటాడా? ఊరూరా అప్పులే; యిస్తే అప్పుగానయినా తీసుకుంటాడు - సాయంగానయినా పుచ్చుకుంటాడు - అయినా - ఈ మధ్యనే గదా మన సహకార పరపతి సంఘం నించి పెద్ద మొత్తాన్ని గ్రాంట్ చేయించాం గదా -"

నేను కాస్త ఆగి - "అయితే అటు బండి బాట తగువూ కాకా యిటూ అప్పూ కాక....?"

"కాదని నేను అనడం లేదు. వచ్చేదాకా ఖచ్చితంగా తేలనీడు! అంతే!"

"సుబ్బరామయ్యతో ఏమయినా చెడిందా?"

"ఊడుపుల సుందర సుబ్బరామయ్య - చెడనిస్తాడా? మనతో పోటీ; మన పద్ధతులు మంచివి కావు - అమానుషమైనవి - అంటాడు! ఇంట్లో ఈగను కూడా కదలనీడు! మనలాగే వ్యాపారాల్లో వేలు పెడతాడు! మన లాగే వాళ్ల పెద్దాడికి కర్ర పెత్తనం యిస్తాడు. రెండోవాణ్ణి నాలాగే తిరగటం మప్పాడు. మహా తమాషాగాడు! మాటల జగ్లరీ.....! అలాంటాడు ఇంద్ర గంటాయన్ని జారిపోనిస్తాడా? పైగా ఈయన భూముల మీద బోల్డంత మదుపు పెట్టాడు."

"కొంపదీసి సుబ్బరామయ్యే పంపుతున్నాడంటావా?"

"కాదు."

అంత స్పష్టంగా చెప్పటమే వాడి పద్ధతి. చుట్టపొగ పీలుస్తూ-

"మనం యివ్వాల్సిన గౌరవాల మాటేం చెపుతావు?"

"స్టేషన్ దాక వెళ్లక్కర్లేదండీ......! ఊళ్లోకి వచ్చాక మాత్రం మన వీధి కొసకు వెళ్ళి నిలుచుంటే చాలు! ఏదయినా తక్కువయిందని ఆయన గునుసుకున్నా - అమ్మ వుంది గదా ఊరూ వాడా ఊదర గొట్టెయ్యడానికి! అన్నీ ఆవిడే సర్దేస్తుంది-"

"సరే మరి."

వాడు వెళ్లిపోయాడు.

అయిదు నిమిషాల్లో నాకు గాఢమయిన నిద్ర పట్టేసింది. అందరి సమస్యల బరువూ మోసేవాడికి - అందరిలాగా నిద్రెలా పడుతుందని అనుకుంటారు గాని కుటుంబమంతా చెప్పు చేతల్లోవున్నంతకాలం ఎందుకు పట్టదూ? మహా చక్కగా పడుతుంది.

: 2 :

ఆ రోజు రానే వచ్చింది.

స్టేషనుకి రానందుకు ఆయన మొహంలో రంగులు మారాయని ముందే తెలిసింది. మన నుంచి కొంత గౌరవాన్ని ఆశించాడని స్పష్టమయింది.

నేను వీధి మొగదలే ఎదురెల్లాను.

వెంటనే బండిలోంచి దిగాడు. రెండు భుజాలు పైకెత్తి రెండు దండలూ కాస్త దగ్గరగా నొక్కుకుంటూ కొద్దిగా తలనీ, మరికొంత నడుంనీ వంచి చూపులు దించకుండా తన రెండు చేతులనీ జోడించి నుదిటికి కాస్త చేరువగా ఆనించాడు.

నేను తక్కువ తిన్నానా?

ఆయన కోణాలన్నింటికీ మెరుగులు దిద్దుతూ నేనూ దణ్ణం పెట్టాను. మనిషి ఎదుటపడ్డాక హోదా దేముంది? అయినా ఎదుటి మనిషిని గౌరవించడంలోనూ ఓ హోదా వుంది. పైగా ఆయన మనలాగే పెత్తనం చేసే ప్రాణి గదా!

"రండి రండి బావగారూ!" అంటూ ఆయన రెండు చేతులూ నా చేతుల్లోకి తీసుకొన్నాను. చిరునవ్వుతో నడిచాం.

మహానటులెవరో మహానటులకే తెలుస్తుంది. ఎదుటివాడూ మనం వేసిన పాత్రే వేస్తూంటే నటనలో తప్పులు తెలిసినంత సులువుగా మరో పాత్ర వేస్తే తెలీదు గదా!

ఆయన పూరాగా సిల్కులో వున్నాడు. గొప్ప గుంభనంగా కనిపిస్తున్నాడు. మా వూళ్లో తిప్పాను. మా రైతులంతా నే గీసిన గీతల మధ్య ఆయనని బాగానే గౌరవించారు. కొత్త వంగ విత్తనాల గూర్చి చాలా కుతూహలం ప్రదర్శించాడు. పడిపోతున్న మా ఊరి కోట శిథిలాలను చూపించాం! చనిపోయిన వాళ్ళ చాతుర్యం, మా గత చరిత్ర వైభవం తెలియాలి గదా! పొగాకు నిలవకి మేం కనిపెట్టి కడుతున్న కొత్త డాబా చూపించాం! మా వర్తమాన అభివృద్ధి తెలుస్తుంది గదా!

ఆ సాయంకాలం తిరిగి వస్తూంటే మేం కొత్తగా కొన్న మైసూరు గిత్తలకు దాణా పెట్టి కుర్రాడు గుమ్మంలో ఎదురయాడు. వాడిదీ ఆయన ఊరే! అందరం పడక కుర్చీలలో కూర్చున్నాం! ఆ కుర్రాడిని పిలిచాడు.

"ఏరా అబ్బాయ్! మా వూరి మనిషివి - నీకక్కడ పట్టెడన్నమే దొరకదా?- ఆ గిత్తలను మేపడం అక్కడా చెయ్యొచ్చుగదా - ?" అన్నాడు.

ఆ కుర్రాడికి మా నీళ్ళు బాగా వంటబట్టాయి.

స్వేచ్ఛగా, నిర్భయంగా అన్నాడు - "అయ్యగారో! మనూళ్లో పనీ తిండీ లేకే గందా, ఇందంటిందంట దేవుళ్లాడతన్నాం -"

"పరిస్థితులు ఎప్పుడూ ఒక్కలాగే వుంటాయిటోయ్, అప్పట్లో కరువూ కాటకం! మన సొంత భూములన్నీ దావాల్లో ఏడిసేవి- మేమే యిబ్బందుల్లో వుంటే మిమ్మల్నేం చూడగలమోయ్, యిప్పుడా పరిస్థితి మారింది - మీలాంటి పనిమంతుల అవసరం మాకూ వుంది. మా సాయం మీకూ వుంటుందోయ్! - జననీ జన్మభూమిశ్చ స్వర్గాదపీ గరీయసీ -"

ఆ కుర్రాడు ఏమంటాడో నాకు పూరాగా తెలుసు.

"మీరన్నదంతా నిజమేనండయ్యగారో! కన్నూర్నీ, కన్నోర్నీ మరవడం తప్పేనండి. కడుపు నిండకపోయాక కబుర్లు కడుపు నింపవు గదండీ - ? నన్నే తీసుకోండి. యీ గిత్తలు మేపడంలో నాను మంచి పనోడినండి! తవరికి ఈ గిత్తలే లేనపుడు నన్నేం చేసుకుంటారండి? తీరా.... తమరు ఏదోలా గిత్తలు అమర్చుకున్నారనుకోండి - మీ సుట్టమో పక్కమో ఆ పని తన్నుకుపోడని గారంటేముందండి? ఏదోలా నన్ను పనిలో ఎట్టుకున్నారనుకోండి - నా పని నన్ను జేసుకో నిత్తారంటండి? అడ్డమయిన పనుల్లోకి దూర్చి నన్ను బతకనిస్తారంటండీ?"

అంత పచ్చటి మనిషి మొహమూ ఎర్రగా అయిపోయింది.

ఆ కుర్రాడి మాటలన్నింటినీ మా ఆవిడ నోరు దాటనీ లేదు.

ఆ రాత్రి భోజనాల దగ్గర మంచి ఏర్పాట్లు జరిగాయి.

ఆయన తిండి చూస్తే నవ్వొచ్చింది! చెప్పొద్దూ ఫక్తు శాకాహారిలా కనిపిస్తాడు. గారెలూ, పులిహోరా వగైరాలన్నీ - తనకి ఇష్టమవునో కాదో తెలవనీయకుండా - మా అభిరుచులను ప్రత్యేక శ్రద్ధతో గౌరవిస్తున్న పంథాలో రుచి చూశాడు. పరిశీలనగా చూస్తే ఆ పళ్ళు మాత్రం -

మెత్తని మాంసం ముక్కలని చీల్చడమే కాకుండా గట్టి ఎముకలని కూడా గీరి గీరి, తిని తిని అరిగినట్టుగా తెలుస్తుంది. తనకి మాంసం తినే సరదాయో అలవాటో వుందని చెప్పుకుంటే తప్పా - అన్నింట్లోనూ మాయే! ఇలాంటాళ్ళ గురించి మా ఆవిడ జోగ్గా అంటూంటుంది- 'వీళ్ళకు పంది-కుక్క-కోడి- వగైరాల మాంసాలు ఎలా వుంటాయో తెలియడమటుంచండి - నరమాంసం ఎలా వుంటుందో, ఏ నరుడి మాసం ఎలా వుంటుందో కూడా బ్రహ్మాండంగా తెలుస్తుంది లెండి.'

భోజనాలయాక ఆయన గౌరవార్థం కూచిపూడి భాగోతం ఏర్పాటు చేసాం! వాళ్ళ వూరు వెళితే తోలుబొమ్మలాట పెట్టడా - ? ఏం చేస్తాం? అందులో పూచిక పుల్లంతయినా మనకి తెలీకపోయినా ఆమూలాగ్రంగా తెలుసన్నట్టు సొల్లు వాగుడు వాగాల్సిందే గదా! ఓ యింటికి పెత్తనం జేసినంత మాత్రాన సకల విషయాల్లోనూ సమస్త పాండిత్యమూ వుంటుందా? వుండాలా - ? ఉన్నటుగా మసలాలి. పోనీ - ఈ వినోదాలన్నీ - వర్తమాన కాలంలో చెలామణీలో వున్నవా - ? అమ్మమ్మ!! గౌరవార్థం ఏర్పాటు చేసిన వినోదాలన్నీ ఎంత పురాతనంగా వుంటే అంత గొప్ప!

ఆ మానవుడికి కూచిపూడి తూర్పూ పడమరా కూడా తెలీవు. పేరు కూడా వినుండడు! వాళ్ళ ప్రదర్శనను ఆస్వాదించలేకపోతే మమ్మల్ని గౌరవించలేకపోయినట్టే గదా! చాలా బాగా ఆస్వాదించిగలిగినట్టు చాలా బాగా నటించేందుకు చాలా బాగా ప్రయత్నించాడు! చెప్పొద్దూ! ఆ కష్టం నాకూ తెలుసు! అయినా తప్పదు! పెత్తనాలు చేసే ప్రాణుల కష్టాలలో అదో భాగం! ఊడుపుల వారయినా అందుకు మినహాయింపు గాదు.

ప్రదర్శన పూర్తయింది.

మా పక్కలూ మంచాలూ మిద్దె మీద ఏర్పాటు చేశారు! ఇద్దరమే వున్నాం - అదీ యిదీ మాటాడుతున్నాడాయన. తాను చనువుగా మాట్లాడుతూనే వున్నాడు. చనువుగా మాటలాడడానికి నాకు అవకాశం ఇస్తున్న ధోరణి చూపిస్తున్నాడు.

ఇంద్రగంటాయనకి - భగవంతుడి మీద నమ్మకం కన్నా - భగవంతుడి మీద తోటి వాళ్ళందరికీ నమ్మకం వుండాల్సిన అవసరం మీద నమ్మకం ఎక్కువ అనిపిస్తోంది. కారే రాజులు రాజ్యముల్ గలుగవే - వేదాంతం చూపుతున్నాడు.

చిన్నప్పుడు నేనూ నాటకాలు వేసేవాడిని. అయితే అవి సాంఘికం! ఆయన కూ్కడా అందులో పరిచయంవుంది. అయితే అవి పౌరాణికం.

సాంఘికాల నటుడికి పాత్ర స్వభావం తెలిసే అవకాశం వున్నట్టు పౌరాణికాల వేషగాడికి వుండదు గదా! అయినా - ప్రేక్షకుడిని భ్రమలో ముంచడానికి పౌరాణికాల్లో వున్న సావకాశం సాంఘికంలోవుండదు.

ఎందుచేతనంటే - పాత్రధారికీ, ప్రేక్షకుడికీ పరిచితంగానివి పౌరాణికంలో పాత్రలు. అందువల్ల పాత్రధారి వాటి ఆహార్యాన్ని, స్వభావాన్నీ ఊహించుకుంటూ ప్రేక్షకుడి చేత

ఊహింపచేయటంలో ఓ సౌలభ్యం వుంది. అదే సాంఘికంలో అయితే - ఆ పాత్రల మీద ప్రేక్షకుడికి అప్పటికే ఓ ఊహ వుంటుంది. పాత్రధారి తన చుట్టూ మసిలే మనుషుల్నించి ఆ స్వభావాన్ని సేకరించుకుని - అనుకరించి - ప్రదర్శించడంలో ప్రేక్షకుడి ఊహకు తృప్తి నీయడంలో అపజయం పొందే అవకాశం ఎక్కువ. అందువల్ల ప్రేక్షకుడిని భ్రమలో ముంచడం కష్టమవుతుంది.

ఆ విధంగా చూస్తే - నటుడిగా ఆయనకున్న విశ్వాసం నాకు లేదేమో! నటన ముదిరి అదే బ్రతుకయిపోయి చిట్ట చివరికి ఆయన మామూలుగా జీవించడం మరిచిపోయాడా -? ఏమో!!

మా పాతా కొత్తా గొప్పతనంలు ఆయనకి చూపించాం!

మా కళాభిరుచిని ఆయన చేత గౌరవింపచేసుకున్నాం! మా గురించి అంచనా వేసుకునే అవకాశం ఆయనకు ఇచ్చాం! ఆయన గురించి మా అంచనాలు సరిచూసుకున్నాం! అప్పుడు అసలు విషయంలోకి వచ్చే అవకాశం యిచ్చాను.

మనం మనం సమానులం - అనిపించేట్టు చేసుకోటంలో - ఇద్దరమూ ఇంతవరకూ మా పాత్రలు సమర్థవంతంగా నిర్వహించాం - !

చల్లగాలి వీస్తోంది! వెన్నెల కాస్తోంది! ఊరు నిశ్శబ్దంగా వుంది!

ఆయన హఠాత్తుగా అన్నాడు - "మీరు చాలా అదృష్ట వంతులు -"

"ఏ విషయంలో నంటారూ-?"

"అన్నింటానూ.... అందులోనూ మీ ఆవిడ విషయంలో...."

"ఏమిటావిడ ప్రత్యేకత - ?"

"ఎవరి ప్రత్యేకతయినా పోలిక తెస్తేనే తేల్తుంది -"

"తమ భావం నాకు అందలేదు."

"మా ఆవిడ! నా మొట్టమొదటి ఇబ్బంది....!"

"మొగుడూ పెళ్ళాల మధ్య ఆ మాత్రం శత్రుత్వం వుండకపోదు -"

"అంతలా తేల్చెయ్యకండి! మీ ఇంటి పద్ధతులు వేరు! మీ ఆవిడను మీరు మాట్లాడనిచ్చీ విధానం వల్ల మీ పెత్తనానికి అంత యిబ్బందేం లేదు! మా తమ్ముళ్ళందరిదీ తలో దారీనీ-! ఈవిడ చిత్తం వచ్చినట్లు నోరు విప్పితే - మా తమ్ముళ్ళక్కూడా నేను లోకువయిపోతాను. తమరిదాకా వచ్చే వుంటుంది - మూడేళ్ళ క్రితం నేను కాస్త స్ట్రిక్టుగా వుంటే - అచ్చిహాలూ బుచ్చికాలూ చెప్పి - మా జనార్దనమూ, లోకనాథమూ ఓ ఏడాది పాటు ఇంటి పెత్తనం జాయింటుగా తీసుకున్నారు. వాళ్ళు ఒరగబెట్టేది ఏమీ లేదని తేలిపోయాక మళ్ళీ కొత్త తాళాలూ, అక్కవుంట్లూ నాచేతికి అందాయి - ఇదంతా మా ఆవిడ నోటి చలవ కాదంటారా-?"

"ఓ - అదంటారా?" అప్పుడే కొత్తగా అర్థం చేసుకున్నట్టు అన్నాను. మా రెండోవాడు 'అత్తయ్యా! అత్తయ్యా -' అంటూ వాళ్ళ ఆవిడతో మాటలు కలపడం ఈ మానవుడికి తెలీదా -? అంతా నాటకం!

ఆయన కొంచెం నిట్టూర్చి - "మా వాళ్ళకి పిల్లల్ని కనడమే పని! ఆపరేషన్లు చేయించు కోండిరా అంటే అలక! రోజు రోజుకీ ఖర్చులు పెరిగిపోతున్నాయి! వ్యవసాయమంటే వర్షాధారం! దైవాధీనం! పాలేర్లున్నారంటేగాది కింద పందికొక్కుల్లా తయారయారు. ఎవడిని తీసేస్తే ఏ కన్నాలు బయటపెడతాడో తెలీదు! వాళ్ళ జీతాలకి కూడా అప్పులు చేయాల్సొస్తూంది!..."

ఇలాంటి సొదులు విని విని వున్నాను. కొత్తేం లేదు. అయితే నేను ఆసక్తి ప్రదర్శించకపోతే ప్రదర్శించే శక్తి నాకు లేదని ఆయన భావించటం నాకు ఇష్టం లేదు.

"అరే! ఆ మధ్య మన సహకార పరపతి సంఘంలో తమరు పెట్టుకున్న అప్పు మొత్తం ఇవ్వటానికి నా సమ్మతి తెలియబరిచానే!"

దొంగ దొంగని చూస్తున్నట్టుగా నవ్వి-

"మాలాంటి బడుగు వాళ్ళ మీద తమరి కరుణ ఎన్నడు తప్పిందిలెండి....! వ్యవసాయాభి వృద్ధికని షరతు పెట్టారు గదా - అప్పులూ సొప్పులూ తీర్చుకోనిచ్చారా?"

నేనూ నవ్వి - "ఇందాకా వచ్చారుగనక అంటున్నాను. ఇన్నాళ్ళూ మీరు ఊడుపుల సుందర సుబ్బరామయ్యగారితో సయోధ్యగా వున్నారు. మీరూ మీరూ కలిసి ఒప్పందాలు చేసుకొని సమస్యలు పరిష్కరించుకుంటూ అప్పూ సొప్పూ ఇచ్చుకుంటూ ఒకరికొకరు అవుతున్నారనే సంతోషిస్తున్నాం! తమరు ఆశించినట్టుగా ఈ అప్పు - తమ అప్పులు తీర్చుకోడానికే ఇస్తే - ఊడుపులవారు ఒడ్డెక్కేస్తారు! మేం సముద్రంలోకి దిగిపోతాం! ఇందులోతమరికి అర్థం కానిదేముంది?" అన్నాను.

నా నిర్మొహమాటమైన వ్యాఖ్యకి ఆయన మొహం మాడ్చుకోలేదు. అలాంటిచోటేగదా హోదా బయట పడేది! హోదా వున్నవాడు విసిరినంత సులువుగా లేనివాడు మాట విసరగలడా? అలాంటి నిర్మొహమాటం - హోదా వున్నోడి నడతకి వన్నెదిద్దితే - లేనోడికి వదరుబోత్తనపు రంగు పులుముతుందిగదా!

ఆయన గంభీరంగా నవ్వాడు -

"అటు ఊడుపులవారూ ఇటు మీరూ బానేవుంటారు - తమరివి పెద్ద కుటుంబాలు! మాలాంటి బడుగు కుటుంబాల వాళ్ళే మధ్యలో పోయేది"

నేను పెద్దరికపు నవ్వుతో హుందాగా అన్నాను -

"కాదనుకుంటాను! మధ్యలో బాగుపడేది మీరే! అటు వారూ ఇటు మేమూ మదుపుపెట్టేది తమరి భూముల మీదే! పండిందా - ఫలంలో వాటా మీతోబాటు మాకూ దక్కుతుంది! పోయిందా - మీ భూములు మీ దగ్గరే వుంటాయి. మా మదుపులు మాత్రం మట్టిపాలయి పోతాయి"

దానికి ఆయన నిబ్బరంగా జవాబిచ్చాడు.

"మీరు మాత్రం.....? వెనకా ముందూ చూడకుండా మదుపు పెడతారా? ఏడాది తిరిగేసరికి మీ మదుపు వడ్డీల కిందా - ఖాయిదా కమీషన్ల కిందా సంత ఆశీళ్ల కిందా మీ దగ్గరే వుంటుంది. మా అప్పులు మాత్రం మా దగ్గరే వుంటాయి"

నేను కొంచెం ముందుకెళ్ళినట్టు గ్రహించాను - కాస్త తగ్గాను.

ఆకాశంలోకి చూస్తూ -

"వెన్నెల బావుంది కదూ - !"

"ఈ డాబా మీద మరీ బావుంది...."

"మనం సన్నిహితులం! మరింత దగ్గరవాలంటే ఇద్దరమూ ఒక్కో అంగుళమూ జరుగుతూ వుండాలిగదా?"

"అయితే వెన్నెల బానేవుందిలెండి!"

అలా ఏకాభిప్రాయానికి వచ్చినట్టు భ్రమింపజేసుకున్నాక - ఎవరికి వీలయినంత స్వేచ్ఛగా వాళ్ళు నవ్వుకున్నాం!

ఏది ఎలాగున్నా ఆయనకీ ఓహోదా వుంది. కొంతలో కొంత భూ వసతి వున్నవాడు. కొన్ని కుటుంబాలకన్నా దిగువగా వున్నా కొన్నిటికన్నా ఎగువగా కూడా వున్నవాడు -

"ఊడుపుల వారిదీ మాదీ ఒకే పద్ధతి కాదని తమకీ తెల్సు! మేం దావాల్నించి బయటపడి మా భూముల్ని స్వాధీన పరచుకునేసరికి దూళ్ళ సావిళ్ళ దగ్గర్నుంచీ ఏ ఒక్కటీ వుండాల్సినట్టు లేవు! మన్యాలకు పోయి వెదురు తెచ్చుకుందామన్నా బండి సాయం చేసేవాళ్ళు కూడా లేరు. ఓ పక్క నక్కావాళ్ళ కుటుంబం! బండి బాటకు వదిలిన భూమి తమదేనని అటు కోర్టులో వాదిస్తూనే ఇటు మా మీద జొరావరీకి సిద్ధం! అలాంటి రోజుల్లో మేం అడిగిన వెంటనే - ఆయన లాభానికే అనుకోండి - మామీద జాలే అనుకోండి - మీ ప్రాబల్యం తగ్గించటానికనే భావించండి - వారు సాయానికి వచ్చారు; మా మేటల చేనులో చెరుకు గానుగ వారే ఇచ్చారు - మా చెరుకు తోటకి మిల్లు మీద ఆధారపడటం తప్పించారు - అది మర్చిపోటం మాకు సాధ్యమంటారా - సబబంటారా?"

ఆ ప్రశ్న నన్ను కాస్త చిక్కులో పెట్టింది - ఫలానీవాడు చేసిన సాయం నువ్వు మర్చిపో - అంటే - ఆ తర్వాత ఎప్పుడయినా నే చేసే సాయం మర్చిపోయే అవకాశం ఇచ్చేసినట్టవుతుంది. అలా అనక - అదేమంత సాయం! అది ఓ సాయమేకాదు - అనాలి. అప్పుడు నేను సాయానికి కొత్త నిర్వచనం ఇవ్వాలి. అదేదో చేసి చూపించాలి. అందుకు నేను ఈ క్షణంలో సిద్ధంగా లేనుగదా!

ప్రతిఫలాల స్థాయిని బట్టి సాయాలలో రక రకాల భేధాలున్నాయి - వాటిని అన్నింటినీ లెక్కలు వేసి మదింపు చేసి ఓ నిర్ణయానికి వచ్చి చేయాల్సిన సాయాన్ని ఒక్కమారుగా తేల్చేడం పద్ధతికి వ్యతిరేకం గదా!

"సాయం చేసిన వాళ్ళతోనే మీరు సయోధ్యగా వుండాలని భావించడం వల్లనే కాబోలు మన కుటుంబాల మధ్య ఈ ఎడం వుంది."

"ఎందుకు వుందో - ఎందుకు వుండాలో - తెలీటం లేదండీ బావగారూ! ప్రపంచంలో తెలుపూ నలుపూ మాత్రమే లేవు గదా!"

"అవునులెండి. వేగంలో సప్త వర్ణాలు కనిపించవు గదా!"

"కనుకనే - మన మధ్య రాకా పోకా పెంచుకుంటే మాటా మాటా కలబోసుకుంటే - ఒకరికొకరు దగ్గరయ్యే ప్రయత్నాన్ని ప్రారంభించిన వాళ్లమవుతాం - ఒకప్పటికి కాకపోతే ఒకప్పటికి మన మధ్య ఎడం తగ్గుతుంది."

ముందుగా అన్నది ఆయన గనక - "శుభం" అనడాన్కి, నాకు అభ్యంతరం లేకపోయింది -

ఆ తర్వాత మా సంభాషణ మరి కొంతసేపు - దగ్గరయే ప్రయత్నాల మీద చాకచక్యంగా ఆసక్తి చూపించుకోటంలో గడిచింది. ఒకరికొకరు నచ్చని విషయాలను ప్రస్తావించకుండా మొదటి దశలో ప్రయత్నించాల్సి వుంటుందని ఆయన సూచించాడు. అది నిజమేనంటూనే ఒకరి లాభాల దగ్గర ఒకరు వాదనకు దిగరాదని నేను స్పష్టం చేశాను. మేం మాట్లాడుకోదగ్గ విషయాలను మదింపు వేయటంలో మరికాస్త విశాల దృక్పథం అవసరమనుకున్నాం.

ఆ విధంగా మేం మరి కొంత చేరువయాం!

"ప్రస్తుతానికి నాకు అప్పు అవసరాలేం లేవు" అంటూ ఆయన స్పష్టం చేశాక నాకు వెన్నెల చల్లదనం తగ్గినట్టనిపించింది. మనవద్దకు వచ్చేవాడు చేయి జాపి వస్తాడని ఎదురు చూస్తున్నప్పుడు - సమానంగా మీసం దువ్వుతున్నట్టు వస్తే ఎలా వుంటుంది మరి?

గమనించాడాయన. మొహం జాలిగా పెట్టాడు. తను తక్కువ స్థాయివాడినే అని నా కోసం ఒప్పేసుకున్న స్వరంతో - నా వెన్నెల చల్లదనం నాకు ఇచ్చేస్తూ -

"ఇది పూర్తిగా నా స్వవిషయం - మీరు సహకరించాలి - "

"చెప్పండి!"

"ఆ నక్కా నాగాలు - "

"మళ్ళీ ఏవయినా కాలు దువ్వుతున్నాడా....?"

"దువ్వినా దువ్వుతాడు - "

"దువ్వుతున్నాడా....?"

"ఏమో! వాడి ఆలోచనలు నాకెలా తెలుస్తాయి చెప్పండి."

"తమరు రోజూ చూస్తున్న మనిషి. ఆ మాత్రం తెలీకుండా వుంటుందా?"

"ఇన్ని ఒప్పుకున్నాను గదా - ఇది ఒప్పుకోనంటారా? వాడి ఆలోచన్లు నాకు నిజంగానే తెలీవు."

"పోనీ వాడి కబుర్లూ - మీతో వ్యవహారాలూ....?"

"పైకి అన్నీ బానే వున్నాయి. మా పొలాల్లోకి వాడి పశువులను కూడా వదలటం లేదు. బండి బాట తగవు ఎత్తటం లేదు. ఎందుకో అందుకు కలగజేసుకొని 'ఇరుగు పొరుగు వాళ్ళం - గొడవలొద్దు బాబయ్యా - సర్దుకుపోదాం' అంటూనే వున్నాడు.

"మరింకేం!"

"మీ తరపు మనిషి కదా అని మా బాధ తెలుసుకో సూడడం లేదు మీరు."

నేను కాస్త ఆగాను. సన్నగా నవ్వు నా పెదాల మీద విచ్చుకొంది.

"ఇదేదో....'మా' బాధ కాదూ - 'నా' అన్నట్టున్నారు."

"సరిగ్గా గ్రహించారు తమరు" అంటూ నిట్టూర్చి మొదలెట్టాడు.

"నా కొంప గురించి తమ దృష్టికి రానిదేం వుండదు. ఒక్క మారుగా గాదెలు నింపేసి - ఎవరు కోరిన బట్టలు వాళ్ళకి ఇచ్చేసి - ఎవరి సరదాలు వాళ్ళకి తీర్చెయ్యటానికి నేనేం దేవుడిని కాదు గదా! పోతే - మా అన్నదమ్ములున్నారు - వాళ్ళ చూపంతా పెత్తనం మీదే. సందు దొరుకుతుందా - నా జుత్తు పీకేద్దామనే రకాలు. వాళ్ళేమీ చెయ్యకుండానే నా పనుల్లో లోపాలు కనిపెట్టేసి అల్లరి చేసి తాళాలు దొరకబుచ్చుకుందామని చస్తున్నారు."

"వాళ్ళకి తెలీకుండా మీరేమయినా వెనకేసారా?"

"అబ్బే - ఆ విషయంలో దాచుకోటానికి వేరే ఏర్పాట్లున్నాయిలెండి."

"నక్కా నాగాలుకీ.... మీరు ప్రస్తావించే దానికీ - "

"అక్కడికే వస్తున్నా - ! పోతే మా వాళ్ళలో ఓ గుణం వుంది: అది దుర్గుణమా సుగుణమా అనటంలో మీరూ, ఊడుపులవారూ విభేదిస్తారు! పైనుంచి ఎవడయినా మా కుటుంబం మీదకి వస్తే - మా వాళ్ళకి మా ఇంటి ప్రతిష్ట మీద దృష్టి పడుతుంది. వాళ్ళకి వీరావేశం వస్తుంది. అదో మత్తు. అందులో నా లోటుపాట్లు తాత్కాలికంగా కనుమరుగవుతాయి. అప్పుడప్పుడు అలాంటి మత్తు మా వాళ్ళకి ఇవ్వడం పూర్తిగా నా వ్యక్తిగత అవసరం...."

ఎదురుగా కూర్చున్న మనిషి నాకన్నా ఏదో ఒక లక్షణంలో నన్ను మించిన వాడని అర్థమవుతోంది. అది ఏమిటో స్పష్టంగా తెలీటం లేదు. నేను అబ్బురపడుతున్నట్టు ఆయన తెల్సుకోవటం నాకు ఇష్టం లేదు. అందుకే వెంటనే అన్నాను.

"అయితే...?"

నన్ను కనిపెట్టాసాడు. కనిపెట్టనట్టు అన్నాడు -

"నక్కా నాగాలుగాడితో చిన్న గొడవ వచ్చిందనుకోండి! ఉదాహరణకి అనుకోండి -"

మబ్బుతెర విడినట్టు విడిపోతోంది.

"గొడవెలా వస్తుందీ...." అన్నాను నవ్వుతూ.

"ఎలా వస్తాయి.....? వస్తాయి!" ఆయన నవ్వాడు.

అర్థమయింది - తెచ్చుకుంటే కూడా గొడవలువస్తాయి.

"మీకూ, ఆ నాగాలుగాడికీ వున్న లింకులు తెగ్గొట్టేసుకొని - మాతో పెంచుకోమనేటంత పెద్ద కోరిక కోరేటంత తెలివి తక్కువవాడిని కాదని - "

"బలేవారే! అందుకు మీ ఊడుపుల వారు ఒప్పుకుంటారా!"

"పోతే -మీ మాట సాయంలోనూ, చేతి సాయంలోనూ కాస్తం న్యాయ దృష్టి వుంచాలి! అదీ నాకోరిక!" నే విసిరిన మాట పట్టించుకోనట్టే అన్నాడు. మరింత నిస్సహాయంగా గొంతు మార్చి - సన్నిహితులు తప్పులు చూపించే ధోరణిలోఅన్నాడు.

"అటు కోర్టుకు వెళ్ళినా మీరు వత్తాసుంటారు - ఇటు బల ప్రదర్శన చేయాల్సొచ్చినా మీ కుర్రాళ్ళుంటారు..... మీరు కాస్త...."

పూర్తిగా అర్థమయింది. ఓ నిర్ణయానికి రాటాన్కి నాకు ఎక్కువ సమయం పట్టలేదు.

ఆయనకి కావల్సింది గొడవ ఒక్కటే కాదు. నా న్యాయ దృష్టి కూడా కావాలి. అంటే ఆయనకి ఆ గొడవలో విజయం కావాలి. లేదా - అపజయం వల్ల ఆయన పరిస్థితి మరింత చెడుతుంది. పోతే - మధ్యలో నేను నిలబడి ఎంత రాజీ ముసుగు వేసినా - ఈయన జయం ఆ నక్కా నాగాలుకి అపజయమే అవుతుంది! వాడి అన్నలంతా ఈ బండి బాట తగువుల్లోనే చేతగాని వాళ్ళుగా పేరు పడ్డారు. అది గ్రహించే నాగాలు గొడవకి దిగడంలేదు. ఇప్పుడు గనక వాడు గొడవలో పడ్డాడా...... చేతి చమురూ వదుల్తుంది. పెత్తనానికీ ముప్పు వస్తే రావచ్చు.....! వాడి పెత్తనం పోతే మాకు వచ్చిన నష్టమేమీ లేదు! ఆ కుటుంబం బలహీనమయితే ఈయనా, ఆయనతో పాటు ఈయన కుటుంబమూ బలపడిపోతాయి! దాంతో అటు ఊడుపుల వారు బలపడిపోతారు.

అయినా - మనం మన స్టాండ్ తెలియనియ్యాలి గాని తేల్చి చెప్పకూడదు గదా! ఈయనతో గొడవ లేకపోతే ఆ నాగాలుగాడు మన మీద ఇంతగా ఆధారపడడు గదా! ఆ బెదురు వాడికీ ఈయనకీ వుంచాల్సినదే గదా! నేను నవ్వకుండా అన్నాను -

"చూసీ చూడనట్టు ఊరుకోమంటారు - "

"అంతే.....అంతే...."

ఆ సమయంలో ఆయన నటించలేక పోయాడు. అంతరంగం అవగతం చేసుకున్న భగవంతుడి ముందు భక్తుడిలా ఆతృతగా వున్నాడు.

నేను తేలికగా నవ్వాను.

"మీకెలాంటి మాటా ఇవ్వలేను. ఆలోచించవలసిన ఓ విషయంగా అంగీకరిస్తున్నాను. మీరు మితిమీరి ఆశించేటంత తెలివి తక్కువ వాళ్ళు కారనే అనుకుంటున్నాను. మీరు కొంత ఆశించవచ్చని మాత్రం సూచించగలను."

ఆయన నన్నెలా తీసుకున్నాడో నాకు తెలీదు.

మరుసటి రోజు సగౌరవంగా ఇంద్రగంటాయన వెళ్ళిపోయాడు.

ఆయన యాత్ర జయప్రదమయినట్టు అటు వాళ్ళ ఆవిడా, ఇటు మా ఆవిడా చెప్పుకుంటున్నారు.

ఆ విధంగా పదేళ్ళ తర్వాత మా పునస్సంధానం మరోమారు ముగిసింది. ●

★ (ఆంధ్రజ్యోతి సచిత్ర వారపత్రిక: దీపావళి: అక్టోబర్ 1987) ★